

1/

GAM

Göteborg

23 Västra Frölunda 176

Önnered

ÖNNERED
Stensättning ?

Inv. nr. 48766

Göteborgs stadsmuseum
Arkeologisk arkivrapport

Nr 1966:32

Ark. Ark. Gbg. Kom.

GÖTEBORGS STADSMUSEI
BIBLIOTEK

Riksantikvarieämbetet
Statens Historiska Museum
Storgatan 41, Stockholm Ö
Dnr 4627/68

Göteborgs Arkeologiska Museum
N. Hamngatan 12
411 14 GÖTEBORG

Riksantikvarieämbetet får meddela, att riksantik-
varien vid föredragning den 21 februari 1969

har beslutat, att fynden från undersökning av fornl. i
Önnered, Göteborgs stad, Vg, utförd av M Djurfeldt

23:826, 875, 876, 877

tillföres Göteborgs Arkeologiska Museum

Fynden har ~~ej~~ begärts av Eder. Fynd ej insända.

~~Fynden jämte förteckning över dem kommer att över-
sändas genom Statens Historiska Museum~~

Stockholm den 10 mars 1969

För riksantikvarieämbetet

Sverker Janson

Sverker Janson

Bilagor _____

Landskap: Västergötland

Härad:

Göteborgs stad

Socken:

Gård/fastighetsbeteckning: 23:826, 875-77,

Önnered

23:876

Dnr 21/68

Datum: 11/1 1968

Inv.nr 48766

Art, antal: Keramik, brända ben mm

Gåva. Köp. GAM fältarbete. Inlämnat för registrering.

Inlämnat av Fornminneskontoret

Boplatsfynd. Gravfynd. Depåfynd. Övrigt.

Fyndomständigheter: se rapport

Signatur:

Rapport över undersökning av fornminnesinventeringens nummer 23:876
inon Göteborgs stad.

Riksantikvarieämbetets bedömning:

Stensättning?

Läge och beskrivning:

Fornlämningen 23:876 var belägen på stadsäga nummer 17266 inon Önnere-
redsområdet, Göteborgs stad. Den låg på krönet av ett mindre bergs-
parti ö om Önnereisdalen.

Fornlämningen hade före undersökningen följande utseende: (Foto 1 och 2)
Stensättning, oregelbunden, 8 x 3 m stor (Ö - V) 0,2 m hög invid upp-
skjutande bergsklack. Delvis övertorvad med i ytan enstaka stenar 0,2 -
0,4 m stora.

Grävningstid och arbetstypiska:

Grävningstid: 16 - 23 maj 1966, parallellt med andra arbeten inon
området. Undersökningen utfördes av Göteborgs Arkeologiska Museum.
Arbetet leddes av fil.kand. Marianne Djurfeldt. I övrigt deltog fil.
stud. Birgitta Carlson, Inger Ernstsson, Monica Lundberg, Hasse Olsson
och Gunnar Tobiasson.

Arbetare från Göteborgs stads Gatukontor var herrar E Ekström och R
Karlsson.

Undersökt yta: c:a 30 m²

Arbetstid i fält: 45 arkeologtimmar

50 grovarbetstimmar

Arbetsbeskrivning:

Efter förberedande fotografering (foto 1 och 2) drogs en profil över
anläggningen i riktning N - S, samt en i Ö - V. Anläggningen avtorvades,
fotograferades (foto 3 och 4) planritades (se ritning 1). Före nedgräv-
ningen utlades ännu en profil genom den V utlöparen av anläggningen.
Anläggningen nedgrävdes över hela ytan samtidigt. Profilerna ritades
(ritning 1) samt borttogs. Avslutande foto se foto 5 och 6.

Grävningssikttagelser:

Efter avtorvning och rensning visade sig anläggningen bestå av ett
långsmalt område med ungefärlig riktning Ö - V. Områdets längd 6 m
och bredd 1 m. Detta långsmala område utvidgade sig åt Ö och bildade
där ett nästan rektangulärt område med riktning N - S. Denna ut-
vidgning var c:a 5 x 3 m. (Jfr ritning 1). Stenpackningen var genom-
gående tämligen tät men glösnade längst i Ö och V. Stensterleken var

i allmänhet 0,2 - 0,4 m, enstaka var dock mindre oca 0,1 - 0,2 m. Dessa mindre stenar låg speciellt i anläggningens Ö del. I anläggningens V del, där enligt ovan stenpackningen glesnade var stenstorleken något större. Bland dessa fanns vissa uppenbarligen ur berget lossprämda block. Stenpackningens yta var genogående tämligen ojäm. Anläggningen begränsades klart runt om av berghällar. På det långsmala partiet steg berget brant upp, till oca 0,7 m ovanför stenpackningens yta (jfr foto 3).

Vid genoggrävning av anläggningen visade det sig att det långsmala partiet utgjordes av en stenfylld klyfta vars största djup var 0,7 m. Stenstorleken i klyftan var tämligen enhetlig och av samma karaktär som iakttagits i ytan (se ovan). Mellan stenarna i klyftan fanns en gravgömma. Den låg på ett djup av 0,4 m under grästorven. Gravgömmen låg inte i någon särskild stenkonstruktion såsom kista eller dylikt, utan fynden förekom spritt mellan stenarna i anläggningen. Gravgömmen utgjordes av ett sotlager av 1,6 x 0,5 m:s storlek (SV - NO). Sotlagret var oca 5 cm tjockt. Hela kol förekom icke. I sotlagrets Ö del fanns en benkoncentration (Fynd 5, se ritning 1). Till sammans med dessa brända ben förekom några obetydliga flager av keramik samt en mindre flintkoncentration. Bland de brända benen låg en liten ring av skiffer. Oca 0,5 m SV om ovannämnda fyndkoncentration fanns, även denna i sotfläkten, en koncentration av keramik och flinta (Fynd 3).

Vid genoggrävning av anläggningens utvidgning åt Ö visade det sig att denna utfyllde en grund svacka i berget vars största djup var 0,4 m (jfr profil 3, ritning 1). I denna del av anläggningen glesnade stenpackningen ut mot kanten och bestod där av endast ett lager sten. Genogående fanns mellan stenarna en rik jordfyllnad. Inom denna del av anläggningen fanns inga andra fynd än en flintkoncentration (Fynd 2).

Profilbeskrivning:

Profil 1 och 2:

1. Vegetationsskikt (endast på profil 2) 5 cm.
2. Mo, humusbenädd med stenpackning, 10 - 25 cm.
3. Mo, kraftigt limonitiserat, 10 - 20 cm.
4. Mo, gråbrun med enstaka norästenar, 10 - 25 cm.
5. Berggrund.

Det ovan omtalade sotlagret vid gravgömmen sträckte sig från till norr inte in i profil 1. Det iaktogs dock att detta sotlager ligger mellan lager 3 och 4 i profilen.

Profil 3:

Lagerföljden i denna profil överensstämde med den i profil 1 och 2 med undantag av att den limonitiserade zonen här saknas. Den undre delen av lager 2 föreföll här vara en försmampningsyta (massjord).

Fyndtabell (mängden angiven i gram)

Fynd	Korall beborrad	Brända ben	Övrigt
1	valant		
2			Flinta. Flintan i Fynd 2 och 3 av misstag sammanslagna med Övrig flinta från anlägg- ningen
3	100		
4	valant		
5	12	5	Flinta 40 g varibland bearbetad skifferring 2 g
6			Bearbetat avslag, flinta 20 g
Summa:	112	5	

Inom anläggningen har härjunta framkommit flinta och kvarts enligt nedan-
stående tabell:

Område	Flinta	Kvarts
Den långa klyftan	305 gr	15 gr
Utvidgningen åt 5	190 gr	10 gr
Summa:	575 gr	25 gr

Bland flintan förekommer avslag med bula

Syndikttagelser: (Jfr Syndplan ritning 1 och Fyndtabell)

Krukskärvarna bestod av skärvar och flager, varav den största mitto
5,5 x 3,0 cm. Hynningskantor förekommer. Angående läget av Fynd 3 och
5 se ovan under grävningsskikttagelser.

Den i Fynd 5 framkomna skifferringen har en diam av yttre mått:
2,5 cm, inre mått: 1,1 cm. Tvärsnittet var spetsövalt. Största tjock-
lek 4 mm.

Flintkoncentrationen i Fynd 5 utgjordes av ett 20-tal små flintavslag
med bula (största avslag 4 cm). Flera mycket tunna avslag förekom.
Många av avslagen har obetydlig bearbetning.

Fynd 2, flintkoncentration, låg på berget invid en uppskjutande bergslack. Fyndet består av ett 20-tal små avslag delvis med bulc. Dessutom fanns i hela anläggningen spridda flinter och kvarts.

Sammanfattning.

Den undersökta fornlämningen 23:876 har visat sig vara en gravanläggning i en långsmal klyfta i berggrunden. Gravanläggningen låg i en stenpackning som utfyllde klyftan. Stenpackningen utvidgade sig i sin ö del och utfyllde där en grund svacka i berget. Fynden utgjordes av keramik, brända ben, flinta samt en ring av skiffer. Dessutom förekom en del kvarts.

1 ritning innehållande plan och profiler,
foto 1 - 6

Göteborg den 9 augusti 1968

Marianne Djurfeldt
Marianne Djurfeldt

KERAMIK INV NR 48766 23:876

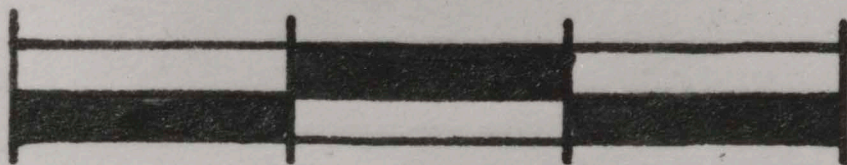
inv nr	GODS				KÄRLDELAR					ORNERING	ANM.
	färg	magring	yta	tjocklek/mm	mynning	hals	buk	bot-ten	övr.		
:1	brungrå-grå-brun	medel	obeh.	7	3				20+		Flagigt gods. Rundad, utåt förtjockad mynning.
:2	-	medel	-	-	-	-	-	-	10+		Mycket små flagor.

METALL - GLAS - LERGODS UTOM KERAMIK - FLINTA - STEN

INV NR 48766

23:876

inv nr	art	material	l mm	br mm	h mm	diam mm	ANM.
:4	ring	skiffer, svart			4	23	Innerdiam. 10 mm. Plan över- och undersida, sluttande mot inre o. yttre omkretsen. Skadad. Ringen tillhörigt fragment (48766:4) 16 mm långt.

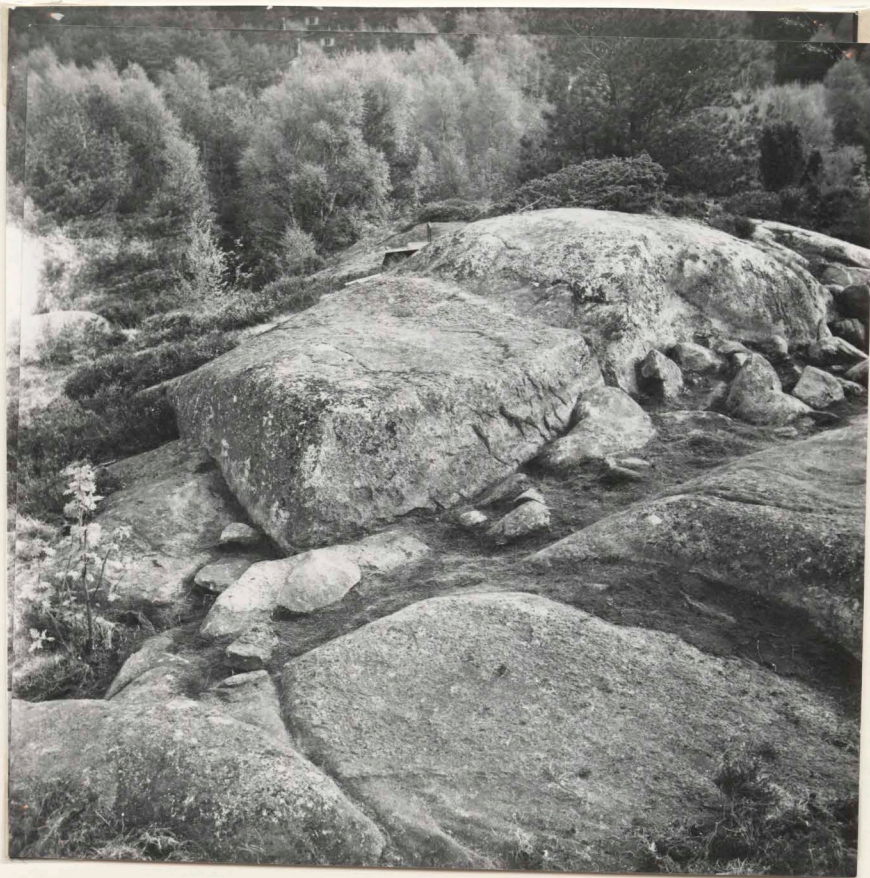

cm

Skifferring

Foto: J.E. Sjöberg, 1967
(se Fynd 1967, sid. 85)

Neg. (Z 8: 6080) C51

Stensättningen efter avtorvning.

Neg. (X 9: 7025) B 2794

Neg. (X 9: 7025) B 2795

Foto: Marianne Djurfeldt
(se Fynd 1967, sid. 85)

Neg.nr. (44:7022) B 2496
1. Anläggningen före påbörjad undersökning,
från SV,

Neg.nr. (44:7023) B 2497
2. Anläggningen före påbörjad undersökning, från SV.

neg.nr. (X4: 7024) B 2498
3. Anläggningen efter avtorvning och rensning, från SÖ.

neg.nr. (X9: 7025) B 2499
4. Anläggningen efter avtorvning och rensning, från V.

neg.nr. (49:7026) B 2500

5. Svackan och klyftan efter avslutad undersökning med platsen för fynd 5 markerad, från Ö.

neg.nr. (49:7027) B 2501

6. Klyftan efter avslutad undersökning med platsen för fynd 5 markerad, från V.

Önneredsområdet har museet som arbetsnamn kallat det stora område mellan Tynnereds- och Önneredsdalarna som omfattas av flera byggnadsplaner men där bl.a. "området väster om Grevegårdsvägen" ingår.

Arkeologiskt sett är området tämligen enhetligt. Det har under stor tid av förhistorien varit uppsplittrat i en skärgård av ungefär samma karaktär som styrsöarkipelagen nu har. Undersökningarna i området har framför allt visat spår av mänsklig aktivitet från stenålder och bronsålder, medan järnåldern inte har givit några spår i terrängen. Det är knappast troligt att området skulle ha varit helt obebott under järnåldern, men detta får ännu stå som en öppen fråga.

Under vår ^{äldsta} stenålder, den mesolitiska, genomströvades området av grupper av fångstmän, jägare och fiskare, som tillfälligt slog sig ner i någon skyddad vik där tillgången på fisk, sjöfågel och troligen ägg var god. När fångsten tröt på detta ställe får man räkna med att gruppen åter bröt upp för att uppsöka bättre jaktmarker. Kanske återvände samma grupp till samma plats vid samma tidpunkt nästa år igen. Spår efter dessa människor har framför allt hittats på boplatsen sök.nr. 32. Det är flint- 337 materialet, redskap och avfall, som framkommit vid undersökningen. Övrigt material som dessa människor kan ha använt (ben, horn, trä och skinn) har icke bevarats till nutiden. Västra Frölundas jordar ger inga goda bevaringsmöjligheter.

Den lilla runda dalgång där sök.nr. 32 är belägen utgjordes under vår äldsta stenålder av en vik som mot periodens slut övergick till att bli en liten lagun. Vid stranden av denna vik/lagun har alltså människor slagit sig ner. Tidpunkten för deras besök ligger ungefär 3000-4000 f.Kr.

Den yngre stenåldern (ca 3000-1500 f.Kr.) har lämnat rika spår i området. Dalbotten inom sök.nr. 32 utgjordes då av en liten mosse. Vid denna tid hade åkerbruk och boskapsskötsel börjat förekomma. Fångsten var dock med all sannolikhet fortfarande av vital betydelse. Den smala, norra utlöparen av dalgången vid sök.nr. 32 visade talrika härdar (eldstadsplatser) samt mycket svaga och otydliga konstruktioner som kan ha varit rester av deras bostäder. I dalgången fanns också en grav av ovanlig typ från slutet av stenåldern. Den utgjordes av en i marken nedgrävd stenram. Inom denna ram har den döde legat (inga spår av skelettet finns bevarat). Som gravgåva hade den döde fått med sig en bärnstenspärla.

Även från bronsålder har vi spår inom Önneredsområdet. Där ligger bl.a. det stora röset 23:724, vilket inte är undersökt utan skall ligga kvar i den nya bebyggelsen. Detta röse är med all sannolikhet anlagt under den äldre delen av bronsåldern (ca 1500-1000 f.Kr.). Det utgör grav för en

eller flera personer. Invid detta röse undersöktes en liten skadad stensamling, som antogs vara en separat grav. Undersökningen visade emellertid ingen gravgömma, däremot en stenpackning i en bergsklyfta och under stenen en ansamling med flinta. Detta är en vanlig företeelse i bronsåldern, sådana stenfyllda klyftor ligger ofta i omedelbar anslutning till stora rösen. Den undersökta anläggningen får därför betraktas som ingående i det stora rösekomplexet 23:724.

Från slutet av bronsåldern har undersökts en grav (23:876). Den utgjorde en för trakten mycket vanlig typ, en stenpackning som utfyllde klyftor och sprickor i berggrunden, och med en gravgömma av brända ben mellan stenarna i anläggningen. Som gravgåva hade den döde fått med sig en liten skifferring. Sådana ringar är tidigare okända i vårt område, men en jämförelse med danskt material gör det troligt att skifferringen tillhör bronsålderns allra senaste del (ca 500 fKr). Gravskicket var vid den tiden ytterligt enkelt, stora rösen byggdes inte mera, man nöjde sig med enkla stenpackade klyftor.

De boplatser som hört samman med dessa bronsålderns gravar har icke återfunnits. Det finns dock ingen anledning att tro att de nämnvärt skiljer sig i läge och typ från de ovan skildrade stenåldersboplatserna. Flinta användes fortfarande som redskap under bronsåldern, brons var en dyrbar metall som icke var avsedd för vardagsbruk. I det bronsålderslandskap, som vi kan tänka oss i Västra Frölunda måste jakten på sjöfågel, fiske och äggsamlade fortfarande spelat en stor roll. Havet gick ca 5-10 m högre än nu, vilket betyder att vi fortfarande har att räkna med en mera uppsplittrad skärgård än i våra dagar med djupa vikar in i landet. Vid sidan av fångsten kan framför allt boskapsskötsel (får) ha spelat en viss roll.

Göteborg den 9 augusti 1968

Kjerstin Cullberg
Kjerstin Cullberg